కథానిక:

అభిశప్తులు

శ్రీ కాళీపట్నం రామారావు

మట్ట మధ్యాహ్నం వేళ. చైత్ర మాసమేమో ఎండలు అప్పుడప్పుడే ముదర నారంభించాయి. తాపంలో తీవ్రత లేకపోయినా ఒక్కొక్క గాలిరివట వేడిగా తగులుతున్నది.

మూడుసార్లు తగువు పెట్టి మూన్నాటికీ న్యాయం దక్కక—మళ్లా మొదలని నాలుగవసారి తగువుపెట్టింది సోమప్ప తల్లి రాఘవమ్మ. తగువు జరుగుతున్నది మునసబుగారి లోగిట్లో.

మునసబుగారిలోగిలి గ్రామంనడిబొడ్డున రాజవీధి నానుకొని ఉన్నది. నలుగురు చేరే స్థలం కాబట్టి మున్నాటరువది రోజులూ ఆయింటిముందు తాటాకులచలువ పందిరి ఉంటుంది. ముందు రోజునే వేయించటంవల్ల క్రొత్త కమ్మపచ్చివాసనలు వేస్తున్నది.

వరండాపైనా పందిటిక్రిందాకూడా చాలామంది జనం ఉన్నారు. లోనివాళ్లకు గాలి తగలదని సర్దారేమో మెట్లమీద వారు కూర్చుని ఉన్నారు. ఆమూలా యీమూలా గోడవారలను మాత్రం కొందరు నించొని ఉన్నారు.

తగువు ఒక కడకు వచ్చేసరికి చదురు నిశ్శబ్దమై ఊరుకున్నది. మునసబునాయుడూ కరణమూ లోగిలి ప్రధానద్వారా న్నానుకొని వరండాకు తూర్పుకొనను పరిచిన తాటాకులపై కూర్చుని ఉన్నారు. వారి సరసనూ చుట్టూనూ ఊరిపెద్దలనబడే వారూ—పంచాయితీదార్లూ కూర్చున్నారు. తక్కిన జనం పడమటికొనకూ అక్కడా సర్దుకున్నారు.

జనంకు మధ్యగానూ పెద్దల కెదురుగానూ ఒక స్తంభం వద్ద చతికిలపడి ముసలి రాఘవమ్మ కూర్చుని ఉన్నది. అనతి దూరంలో వేరొక స్తంభానికి ఆనుకొని—ఆమె ఒక్కగాని ఒక్క కొడుకూ—పోయినవాళ్లు పోగా మిగిలినవాడు—నలభయ్యో నలభైయైదేండ్లవాడు—నలుగురు బిడ్డల తండ్రి—సోమప్ప కూర్చుని ఉన్నాడు. సోమప్ప భార్య మునసబుగారి వీధిద్వారం తలుపు చాటుచేసుకొని—ప్రత్యక్షంగా బయటకు కనుపించకపోయినా లోనుండే సమస్తం వింటూఉండీ ఉడిగీ తన ఉనికిని భర్తకు గుర్తుకు తేవడానికిలా తలుపు కదపడం ద్వారానో గడియ తాకడం ద్వారానో శబ్దంచేస్తు ఉన్నది. ఆమె పేరు నారాయణి.

పక్కా అరఘడియ నిశ్శబ్దంతో అక్కడ తగవు కావలసి వచ్చినవారూ తగవరులూ తగవు వినవచ్చినవారూకూడా పూర్తిగా విసిగిపోయారు.

అంతట—మునసబే ఆనిశ్శబ్దాన్ని భంగంచేస్తూ కడసారి మాటలా అన్నాడు.

“ఏమండి సోమప్పా! ఇంకేటి ఆలోచిస్తారూ? లేసి అమ్మను తీసుకొని ఇంటికెళ్లిపోండీ,” అన్నాడు అదే చనువుగా అదే ఆజ్ఞగా.

కాని సోమప్ప అప్పటికికూడా మాటాడలేదు. తలవంచుకొని సగం కాలిన అగ్గిపుల్లయొక్క నల్లని భాగంతో నేలపై ఏవో అడ్డుగా నిలువుగా గీరలు గీస్తున్నవాడు అలానే ఉండిపోయాడు.

ఈధోరణి చూచాక మాత్రం అంతవరకూ ఊపిరికూడా గట్టిగా తీస్తే తనువేం పెడిసి పోతుందో అన్న విధంగా ఊరుకున్న సభాసదులందరూ నిస్పృహ ప్రకటింపసాగారు. ఈనిస్పృహ జనంనడుమ మొదట సైగలుద్వారా సూచింపబడుతూ వచ్చి చివరకు క్రమంగా గొణుగుడులోకి మారింది. ఆగొణుగుడే సణుగుడుగా మారి చివరికొక స్థితిలో ఎవరికితోచిన మాట వారు మాటాడ్డానికి దిగింది. కాని పెద్ద లెవ్వరూ కలుగజేసుకో లేదు.

ఈ పెద్దలు అంతవరకూ సభను అదుపులో ఉంచుతునే వచ్చారు. ఇంక యెట్లాను ఆసభ చేయగలిగిందేమీ లేదని తెలిసాక ‘మిరియాలు దండగకూడా ఎందుకు’ అనే ధోరణిలో వారి మట్టున వారూరుకుని ఎక్కడ ఉన్నవారక్కడే అలా గోడలకు చేరబడి పోయారు. ఇంక సభానిర్వహణ భారం పెద్దతనం ప్రకటించాలని సరదా పడే చిన్న చిన్న పెద్దలు తమంతటతాముగా వహించక తప్పిందికాదు. వారు వహించారుకూడా. ఒక ముసలాడు సోమప్పకు హితవుజెప్పాడు.

“నాడు సోమప్ప బాబూ! నేనొక మాట సెపుతాను. ఆయమ్మకైనా ఇప్పుడు దగ్గర దగ్గర అరవైయైదేళ్లో డెబ్భైయేళ్లో ఉంటాయి. బ్రతికినంతకాలం బ్రతకబోదు. పోనీ తల్లి అనికాకపోతే నీ పంచకి జేరిన పేదముసిలిదనైనా ఇంత గంజిపోయవయ్యా: ముసిలోళ్లబాధలు నీకేం తెలుసు బాబూ—ఆవయస్సులో యెంట తన వోళ్లన్నవోళ్లు, చస్తే యీడ్చేస్తారులే అన్న వోళ్లు లేరనంటే అది మనసుకెంతటి కష్టమని జెప్పను! నామాటను........” అన్నాడు.

ఇంకొక పెబయ్య—చెవులు సరిగా వినిపించని రాఘవమ్మతో—చుట్టూ జరుగుతూవున్న ఆగొడవలో తనసలహా వినిపించుకో లేదేమో ననే భయంకొద్దీ ఆమె చెవ్వుదగ్గర నోరుపెట్టి మరీ—ఉచ్చస్వరంలో చెప్పసాగాడు.

ఎళ్లవమ్మా! ఎళ్లు! ఎల్లి నీకొడుకు కాళ్లట్టుకో! ‘నాకింక ఎవ్వరున్నారు నాయనా అని, మళ్లా ‘సరే’నన్నదాకా ఆకాళ్లు

గట్టిగా పట్టుకొని వదలకు...ఏంజేస్తాడో చూద్దాం'—అంటూ అందులో అందుతో తాను జోడించిన హాస్యంకూడా సభ్యులు గమనించారా లేదా అన్నట్టూ అందరివంకా వెర్రి మొహంవేసుకొని చూడసాగాడు.

కాని వారంతా అతడి హాస్యంమాట అటువుంచి మాటాడటమైనా గమనించి ఉన్నట్టులేదు. ఎవరిధోరణిలో వారున్నారు. ఎవరికి వారే తాము చెప్పదలచుకున్నది ఎదుటవారికి వినిపించడానికి బదులు ఎదుటివారి ముందు వెళ్ళగ్రక్కడానికే ప్రాధాన్యత ఇవ్వటంతో అక్కడి ఆసభంతా ఒక సంతగా తయారయ్యింది. చివరికీ సంత సంతంతా ఒక స్థితిలో ఆకస్మికంగా ఒక్క అడటున నిశ్శబ్దమై ఊరుకున్నది. ఆనిశ్శబ్దంలో సోమప్ప మాటాడుతున్నాడు.

అతడు ఎత్తి ఉంచిన తన జౌదలపై నమస్కారహస్తముంచి ఆపాదమస్తకం వణుకుతూ కంపించే కంఠంతో చెపుతున్నాడు.

'......మీ సభవారి కందరికీ ఇవే నా నమస్కారాలు. మీచిన్నలకూ పెద్దలకు నావి వేయి వేల దండాలు. మీ మాట సాగించలేనన్నందుకు నన్ను క్షమించండి. అది నాకు తల్లికాదని మీకేనాడో మనవిచేసి ఉన్నాను. పోనీ తల్లికాదంటే బిచ్చకత్తెగానైనా ఆదరించమన్నారు. నిజమే ఉంటే అలాగే ఆదరించి ఉందును. కాని భగవంతుడు నాకా శక్తి ఇవ్వలేదు. నేనేం చేస్తాను? నాకే నాపిల్లలకే చాలినంత నే సంపాదించలేకపోతున్నాను. నేనందులో ఇంకొకరికేం పెట్టగలనూ!' అంటూ క్షణకాలం వ్యవధితో "కాగా...ఐదారేండ్లైతనంతట తానుగా బ్రతుకుతున్న మనిషి ఆమె—ఇప్పుడైనా ఇంత ఊరిలో ఇన్నివందల మంది జనాభా ఇంతమంది మహాభాగులు హాయిగా జీవిస్తూ ఉండగా ఆమె ఒక్కతె తిండిలేక చచ్చిపోతుందా? అలాగ ఎన్నటికీ జరగదు. అందుచేత ఆమె మానాన ఆమెను బ్రతకనివ్వండి నామాన నేను బ్రతుకుతాను. ఇంకశెలవ్! మీ అందరివద్దా శెలవ్. అంటూ చుట్టూ ఐదారు నమస్కారాలు వరసగా విసిరి అక్కడనుంచి నిష్క్రమించసాగాడు.

సోమప్పయొక్క ఈసుదీర్ఘ గంభీరోపన్యాసంలో ఏ ఏ భాగాలు ఎక్కడెక్కడ ఎవరెవరికి ఎలాతగిలాయో తెలియదు. సభాస్తారులంతా దిమ్మెరబోయి ఎక్కడ ఉన్నవారు అక్కడ అలా చిత్రప్రతిమలలా నిలిచిపోయారు.

సోమప్ప అంతటితో నిష్క్రమిస్తాడనే అనుకున్నారు కాని అతడు నిష్క్రమించలేదు. అల్లంతదూరం పోయిమళ్లా తిరిగివస్తూ ఆరంభించాడు. ఈసారి ఆతడి ముఖం ఉద్రేకతీవ్రతచే మరీ ఎర్రనై ఉన్నది. ఆతడి గొంతు ఆ నిశ్శబ్దంలో వెనుకటికన్నా ఖంగన మారుమోగుతున్నది. అతడన్నాడు.

"మీరంతా ప్రభువులు. నేనొక్కడిని పేదవాడిని. మీముందు మీమాట కాదని యీ ఒక్కగానొక్క పేదవాడూ ఒంటరిగా నిగ్రహించలేడు. ఆసంగతి నాకు బాగానే తెలుసు. అయినా నేను మీ ఆజ్ఞకు బద్ధుణ్ణి కాలేనని చెపుతున్నాను. అలా చెపుతున్నానంటే అది మిమ్మల్ని తిరస్కరించే ఉద్దేశంతో కాదు. నిజంగా అది నాశక్తికి మించినపని. ఈసంగతి మీరు గ్రహిస్తారనే నమ్ముతాను. ఒకవేళ గ్రహించకపోయినా నేను చింతించను" అంటూ తిరిగిపోబోయి మళ్లా అంతలో మనసు మార్చుకు వెనుదిరుగుతూ మరి నాలుగు మాటలు అన్నాడు. ఈసారి అతడి వచోధోరణి మరి క్రొత్తశయ్య ఒకటి ఏర్పరచుకొన్నది.

"మనుష్యులు మనుష్యులకు చేయగల హాని చాలా స్వల్పం. నేను కులం లేనివాణ్ణి. అందుచే నాకు వెలివేస్తారన్న బాధలేదు. పోతే పదిమందీ కలసి వెనుక ఓసారి బెదిరించినట్టు నన్ను తన్నడానికి నాయింటిమీదికి రావచ్చు. కాని నేను దానికికూడా సిద్ధమే. మీరందరూ వచ్చి నాయింటికి నిప్పంటించి నాపీకతీసి ఆ అగ్గిలో ఆహుతిచేసినా సరే నేనై దానిని అమ్మ అనను. కొడకా అని అది వస్తే నాబొందెలో ప్రాణమున్నంత కాలం దానిని మళ్లా నాగుమ్మం త్రొక్కనివ్వను. ఇది ముమ్మాటికీ తథ్యం! శెలవ్!

—అంటూ ఈసారి పూర్తిగా నిష్క్రమించేశాడు.

జనం చాలాసేపటివఱకూ కిక్కురు కక్కురు మనలేదు. "దిమ్మదిరుగ మొత్తిన వడగళ్ళవాన తరువాత ప్రకృతి ఎట్లా ఏవిధంగా ఉంటుందో ఈసంఘటన పిదప అక్కడవున్న ఆసభవారి ప్రకృతి కూడా సరిగా అట్లానే ఉన్నది." తరువాత ఒక్కొక్కరే క్రమంగా తేరుకోసాగారు.

పెద్దలకు సోమప్పయొక్క యీ అవినయం ఏలనో ఈసారి ...అందరూ ఆశించిన విధంగా కోపం తెప్పించలేదు. బహుశా వారీ పర్యవసానానికి ముందుగానే సిద్ధపడి వుండాలి. ఎటువచ్చీ రాఘవమ్మకు కండ్ల తుసుపుగా ఉంటుందని యీతతంగమంతా నడిపి వదిలారు.

సోమప్ప అట్లా తనకు తానుగా తగువు పరిష్కరించి నిష్క్రమించే సరికి పెద్దలు తమమీద ఉన్న ఆమహాభారం తనకుతానుగా సడలిపోయినట్టు నిట్టూర్పులు విడుస్తూ సాంకేతికహాసాలతో ఒకరి ముఖం ఒకరు చూసుకొని చివరికి ఏకముఖంగా తమలో ఒకరి ద్వారా—తేలిపోయిన విషయం రాఘవమ్మకు తమ ద్వారా అధికార ప్రకటన ధోరణిలో తేటపరిచారు.

"విన్నావుగదటమ్మా! ఆయనలా చెపితే మేమేంచెప్తాం! చెప్పగలిగినకాడికి చెప్పేం. చేయగలిగినదేమీ లేదని ముందే తేలిపోయింది ఇంకేంచేస్తాం" అన్నాడు గొంతులో సానుభూతిని ధ్వనింపజేస్తూ.

కాని రాఘవమ్మ ఏమీ మాటాడలేదు. ఆమె వయోసహజమైన అంధత్వంచే తెల్లనైన నల్లని కనుగ్రుడ్లలోంచి నిశ్చలంగా శూన్యంలోకి దృక్కులు విడుస్తూ అట్లానే కూర్చుని ఉండిపోయింది.

ఆమెకు మాట్లాడటానికి కొంతసేపు ఎడమిచ్చి ఆమె మాటాడకపోగా ఆ పెద్ద మనిషే మళ్లా అన్నాడు.

"ఇంతకూ నీఖర్మ మిట్లా ఉన్నది. ఉన్నది ఒక్కగానొక్క కొడుకు. ఆకొడుక్కూడా నీమీద ఇంతద్వేషం కల

గాలా! పోనీ భగవంతుడైనా తిన్నగా చూడవద్దా, చిన్నవాళ్లనూ చిటికవాళ్లనూ పెద్దవాళ్లనూ అన్ని వయసులవాళ్లనూ ఎత్తుకపోతున్నాడు. నివ్వొక్కర్తివేనా బరువైపోయావు. ఏం మహాసుఖాలు నువ్వనుభవించేవి తప్పిపోతాయని భయపడుతున్నాడో ఆయన తెలియదు......"అంటూ నీళ్లు నమిలి ఊరుకున్నాడు.

ఆ పెద్ద మనిషి ఈ ఉపశమన వాక్యాలు ఉపశమన వాక్యాలుగానే ఉపదేశించి పలికినా అవి విన్నవాళ్ల హృదయాలనుకూడా ఉద్రూతలూపేవిగా ఉన్నాయి. రాఘవమ్మ మాట వేరేచెప్ప నవసరంలేదు.

ఆమె తడులు దక్క గాజువారిన ఆపాడి కన్నులను అతి కష్టంపై తడుపుకుంటూ అన్నది. “అవును బాబూ: అంతే; నా ఖర్మమే నన్నిట్లా కట్టి కుడుపుతున్నది. లేకపోతే నే నేంకోరానని బాబూ!” అంటూ శీర్ణమైన ఆముదుసలి కంఠం ఉద్రేకభారంచే మరీ కంపిస్తూఉండగా అన్నది— “నేనేం మడులు కోరలేదే మాన్యాలుకోరలేదే? పప్పన్నాలూ పాయసాలూ కోరలేదే. కట్టిందికి చుట్టు చెంగాయిచీరలూ అలంకరించుకుందుకి ఆభరణాలూ కోరలేదే. ఏంకోరాను? పిడికెడు మెతుకులు. వాడి కంచందగ్గర వాడి పిల్లలకంచం దగ్గర—వాడి పెళ్లాం కంచందగ్గర—రాలేపాటి పిడికెడు మెతుకులుకోరాను. వాడి పెండ్లా కుడిచేత్తో వేసినాఎడంచేత్తో పారేసినా-మలకలోపోసినా మొహాన విసిరినా మహాభాగ్యమనిఅందుకుంటానన్నాను. అది నన్ను లంజ అని తిట్టినా ముండ అనితిట్టినా పడతానన్నాను. తలంతా బొప్పెలు కట్టేటట్టు మొట్టి కాయలు మొటినా పెదవికదపనన్నాను.” అని ఆకస్మికంగా ఒక్క తెర దుఃఖంముంచుకురాగా హృదయం కరిగించుకొని కన్నులవెంబడి స్రవింపజేస్తూ శోకభారంచే పట్టుకపోయే గొంతుతో “ఎందుకు? ఎందుకు బాబూ? ముసలిదానినయిపోయాను. మరీ జవసత్వాలుడిగిపోయాయి. కళ్లా కానరావు. రాత్రులులేచి బయటకు వస్తే నాలుగైదుసారులు కాలుజారి, రాళ్లు తన్నుకొనిపడిపోతుంటాను. ఇంటి ముందుగోతులు అడ్డమైన తుప్పలు—వాటిల్లో పడితే లేవలేను. కాళ్లే విరుగుతాయో చేతులే విరుగుతాయో తెలియదు. పడితే బాధనికాదు. చచ్చేవఱకూ కాళ్లూచేతులూ లేకపోతే ముద్దనోటికి చేరే ఉపాయం కనుపించదే అని భయం ...”అంటూ శోకం అగ్గలంకాగా మరి మాటాడనేరక ఆగిపోయిండి.

జనం వెళ్లిపోవడానికి లేచినవారూ వెళ్లిపోనుద్దేశించిన వారూ కూడా అట్లానే తమ ఉద్యోగాలు మఱచి అక్కడే అలా కొయ్య బొమ్మల్లా ఉండిపోయారు. నిలువగళ్లతో జనం వృద్ధురాలూ నిరాశ్రయా ఏకైకపుత్రతిరస్కృతిజనిత మహావమానపరిఖిన్నా అయిన ఆ అభాగ్య వంక తదేక దృష్టితో చూస్తూవుండీ ఆమె పరిక్షీణమాంసలములైన ఆబోసినోటి పెదవులు వడవడ కంపిస్తూ ఉండగా మొదటనే ముసలితనంవల్ల ముడుతలు వారి వికృతమైన ముఖం దుఃఖభారంచే సంకుచితమైన ముఖకండరాలతో మరీ వికృతముకాగా ఇంకొక తెరముంచుకువచ్చిన మహోద్వేగంతో పెద్దగా భగవంతుణ్ణి వుద్దేశించి పిలుస్తూ అన్నది. “హే సూర్యనారాయణమూర్తీ! తండ్రీ! భగవంతుడా! యీలోకంలో ఎవరికన్నా నేను నాకోడలిని ఎక్కువ ఆరళ్లు పెట్టానా నాయనా! ఎందుకు బాబూ దీనికి నామీద ఇంత పగ! దీనికి కొడుకులు లేరా బాబూ. దీనికి ముసలితనంరాదా బాబూ! ఈసంగతి నువ్వు మరిచిపోతావా!...” అంటూ అక్కడకు ఉద్వేగం చరమస్థాయికి చేరగా ఆకస్మికంగా ఆగిపోయి కొంతసేపు పోయాక యీలోగా శాంతించిన చిత్తంతో పశ్చాత్తాపపడుతున్నదానిలా “వద్దు. వద్దు. అలా వద్దు. ఇప్పటికి అనుభవించినదే చాలు. ఏజన్మలో ఎవరి వుసురు పోసుకొన్నానో ఇప్పుడు అనుభవిస్తున్నాను. ఇప్పుడు ఇంకొకరి వుసురుకట్టుకోనా! వద్దు...అలా ఎన్నటికి వద్దు. దాని పిల్లా పాపాతో దాన్ని సుఖంగా వుండనీ...”అంటూ పోయింది.

జనం చిత్రప్రతిమలలా అలానే ఉన్నారు. ఒకళ్లిద్దరు మున్సబుగారి కుమ్మంకేసి చూశారు. కాని అక్కడ వాళ్లకు లోన నారాయణి ఉన్నదీ లేనిదీ ఏమాత్రంకూడా తెలిసింది కాదు. అంతట వారుకూడా తమ కండ్లను రాఘవమ్మ వంకే త్రిప్పుకున్నారు.

రాఘవమ్మ అట్లానే కాస్తసేపు ఉండి ఉండి యింకొక తెర దుఃఖంముంచుకు రాగా మళ్లా ఆరంభించింది. ఈసారి ఆమె కంఠస్వరం పూర్తిగా ఆమె వశంతప్పి ఉన్నది. శోకోద్వేగాలు ఎడనెడ ఆమె హృదయంలో చోటులు మార్చుకుంటుండగా వాటితోపాటుగా తానుకూడా మారే కంఠస్వరంతో ఆమె ఆరంభించింది.

“నేను లంజనట... నేను భటాచోరునట. నానించి వాళ్లకు జరిగిన అపకారం ఇంతా అంతా కాదట. నిజమే. నిజమే. నేను లేచివచ్చిన దానినే. కాని ఎందుకు లేచిరావలసివచ్చింది. లేచి వచ్చినా ఎవ్వరిలానూ కుడేసి వేసుకోలేదే. ఇంతవూరు వుంది ఇంతమంది ఉన్నారు. ఇన్నేళ్లయి నేనిక్కడ వున్నాను. ఆ లేచి వచ్చిన బ్రాహ్మడితో తప్ప నానడవడికి ఎక్కడైనా మచ్చ ఉన్నదా. నిజం చెప్పండి. చెప్పండి. జంకకండి ఎవరైనా సరే! ...దేవుడు, ఓదేవుడా ఎక్కడున్నావు నువ్వు! నువ్వు చెప్పు. ఆ బ్రాహ్మణ్ణి తప్ప నేనింకెవ్వరినైనా ఎరుగుదునా? ఆ లేచివచ్చే వుద్దేశమైనా మొదట కలిగినది నాకా? నేను వద్దువద్దని ఎంతని మొఱ్ఱపెట్టా నా బ్రాహ్మడితో. ఆ బ్రాహ్మడు వినకుండా నా మెడ లెలా వంచి ఈ పాపంలోకి లాగాడు! ఇప్పుడు నన్నిలా అధ్వానంచేసి ఎందుకు ముందుగా పారిపోయాడు. చెప్పవయ్యా చెప్పు! అంటూ ఆ వివశత్వంలో తన హేయమైన రహస్యగాథ నలుగురినడుమా నగ్నంగా ప్రదర్శింపబడుతోందనైనా గమనించలేక సమస్తం వాగి యింకా వశందప్పిన ఉద్రేకం కడలంటగా తల నేలకువేసి పెఢీ పెఢీమని బాదుకుంటూ “చెప్పు...చెప్పవయ్యా చెప్పమంటే...చెప్పకపోతే వట్టు! చెప్పు! చెప్పో చెప్పవయ్యా...చెప్పో......” అంటూ పడిపోయింది.

చుట్టూ ఉన్న జనం హాహారవాలతో ఒక్క అదటున ఆమెను వారించే వారుగానో మందలించే వారుగానో పెద్ద పెద్ద కేకలువేస్తూ ఆమెను చుట్టూ చుట్టుముట్టి ఒక ముడిగా ఏర్పడిపోయారు. అటు రాఘవమ్మ ఉద్రేక కంఠమైతేనేం ఇటు ఆమెను వారించే వా

కోతరకంతాలైతేనేం చుట్టూ ఫర్లాంగు ఫర్లాంగున్నర మేర ఎక్కడెక్కడ ఇళ్ళల్లో ఉన్నవారికీ స్పష్టంగా వినిపించాయి. జనం పిల్లా మేకా ముసలి ముతగా భేదంలేకుండా ఎలా ఉన్నవారలా ఎక్కడ వున్న పని అక్కడే విడిచి ఏమిటేమిటంటూ పరుగులు నడకలుగా వచ్చి మునసబుగారి యింటిముందు గుమిగూడిపోయారు.

తరువాత ఆ గుంపంతా ఒకరిమాట ఒకరికి తెలియకుండా ఏమేమి ప్రశ్నలు వేసుకున్నారో ఏమేం జవాబు లేధోరణిలో చెప్పుకున్నారో కన్నవాళ్ళూ విన్నవాళ్ళూ ఎట్టిఎట్టి అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చారో అదంతా వర్ణించటం నిజంగా అసంభవం. పోతే చెప్పగలిగినదల్లా ఆ ముసలమ్మ తన యీ ఆకస్మికోద్రేకప్రేరితమైన అనాలోచిత చర్యవల్లపొందగలిగిన సత్ఫలితమేమీ లేదు. నుదుటిపై చర్మంమాత్రం చాలావఱకూ కమిలిపోయింది. అది కొన్నాళ్ళవఱకూ బాధాకరంగానే బుజువు అవుతూ వచ్చినా రాఘవమ్మ తాత్కాలికంగా ఆశించినట్టు లేక కొందరు కొందరు అమ్మలక్కలు భయపెట్టినట్టు ఆమె పాలిట మరణ కారకం కాలేకపోయింది.

* * * *

ఇది జరిగి దగ్గర దగ్గర ఇరవై ఏండ్లయ్యింది. యీ యిరవై సంవత్సరాలలోనూ సోమప్పగారి కుటుంబం ఎన్నెన్ని ఝుంఝూమారుతాల దాడికి గురి అయ్యిందో తడవ తడవకూ ఆ కుటుంబము ఆ దాడులలో ఏమేమి ఎంతెంతగా కోల్పోయిందో వర్ణిస్తే అదే ఒక మహాగ్రంథ మౌతుంది. అంగులో ముఖ్యమైన వానిని క్లుప్తగాం చెప్పుకోవలసి వస్తే ఇలా వుంటాయి.

పై సంఘటన జరిగిన ఆరేడు మాసాలనాడు సోమప్ప ఒక తెల్లవారుజామున ఎవరితోనూ చెప్పిపెట్టకుండా ఆ లోకానికు పయనమయ్యాడు. జబ్బేమీ లేదు. ఒట్టి హఠాన్మరణం. మొదటిరోజున వూష్ణంవచ్చింది. సాయంకాలంకు విడిచేసింది. మర్నాడు రాత్రి మళ్లా ఉష్ణం వచ్చిందన్నారు. తెల్లారేసరికి మనిషి మరిలేడు.

ఆ యింటికి సంబంధించిన ఆ ప్రత్యేక పరిస్థితుల్లో పెండ్లికి సిద్ధంగా వుండి పెండ్లికాని ఇద్దరాడపిల్లలనూ ఎందుకూ కొరగాని ఒకానొక పదహారేండ్ల ముద్దుకొడుకునూ ఇంకొక పండేండ్ల ఆడపిల్లనూ ఒక ఆడదాని మెడకి చుట్టిపోవడమంటే అదెంతటి అత్యాచారమో—ఆ దుస్థితికి గురియైన నారాయణికే తెలియాలి.

కాని మానవ ప్రకృతి మనము సాధారణంగా ఊహించని శక్తులను ఎన్నిటినో కలిగిఉన్నది. మనుష్యుడు సాధారణపరిస్థితుల్లో భరించటమన్నది తలపునకూడా సాధ్యం కాదనుకునే భారాలను ఎన్నిటినో ప్రత్యేక పరిస్థితుల్లో అవలీలగా తలపై మోసుక తిరుగగలుగుతాడు.

ఇక్కడకూడా అంతే అయింది. కొద్దిరోజులలోనే భర్తృనష్టశోకాన్ని మరిచిపోయిన నారాయణి నడ్డికటి కుటుంబ నిర్వహణకు సంసిద్ధమయ్యింది. అయితే ఆ కుటుంబానికి సంబంధించిన ప్రత్యేక పరిస్థితులు ఆమెను అడుగడుగునా ఆపదపాలే చేస్తూ వచ్చాయి.

సోమప్ప బ్రతికిఉన్నరోజులలో అతడు తన నుద్ధరించబుట్టిన ఆ ముగ్గురు ఆడపిల్లలనూ తలచుకొని ఎప్పుడూ బెంగటిల్లిపోతునే ఉండేవాడు. నారాయణి "ఆ పెళ్లిళ్ళుకాక ఆగిపోతాయా! అలానే అయిపోతాయి. నీకు నేనొహార్తిని దొరుకుతానని ఎన్నడైనా అనుకోగలిగినానా? కాని దొరకలేదా? అలాగే వాళ్ళకీ దొరుకుతారు మొగుళ్ళు. కల్యాణమొచ్చినా కక్కొచ్చినా ఆపటం ఎవ్వరికీ తరం కాదు" అనేది.

కాని ఆ ఆగని కల్యాణం రావటమనేది ఎంత అబ్బురమో నారాయణికి తన ఇద్దరు కూతుళ్లకూ పెండ్లిండ్లు చేయవచ్చేసరికి గాని పూర్తిగా తెలియలేదు.

ఆమె భర్తలా కూతుళ్లకు బ్రాహ్మణవరులనే సంపాదించాలని పట్టుపట్టలేదు. అయినప్పటికీ ఆమె వాళ్లకు సరియైన సంబంధాలు తెచ్చిపెట్టలేకపోయింది.

రెండుమూడేళ్ళు శిలక్రిందుల తపస్సు చేయాగా చేయగా పెద్దపిల్లకు "యీడూ జోడూ కుదిరిన భర్త" దొరికాడు. తాను జోతిష్కుడననీ ఓఢ్రదేశం వలసపోయిన తెలుగు బ్రాహ్మణుణ్ణననీ తనది పూరీ జగన్నాథం దగ్గర 'బోయ్ పురఘూడాగాం' నివాసమనీ, అవివాహితుణ్ణనీ పిల్లచేతి భాగ్యరేఖలమూచి చక్కదనం మూచి కులం పోగొట్టుకోడానికైనా సిద్ధపడుతున్నాననీ చెపుతూ వచ్చిన ఆ టక్కరి వేషగాని నిజస్వరూపంవాడు భార్యను తనతో తీసుకపోతూ వెంటవచ్చిన అత్తగారిని జగన్నాథక్షేత్ర దేవాలయగర్భంలో గిరవటెట్టి మాయమైనప్పుడుగాని ఎవ్వరికీ విదితం కాలేదు. అప్పుడు ఇంకేమనుకున్నా నిష్ప్రయోజనమే ఐపోయింది!

ఈ పాఠంతో నారాయణి తన రెండవకూతుర్ని ఏండ్లు గడచినవాడైనప్పటికీ తెలిసినవాడని చెప్పి ప్రక్కనే పదిమైళ్ళదూరాన ఉన్న ఇంకొక గ్రామానికి చెందిన సుబ్బయ్యకిచ్చి పెండ్లి చేసింది. అతడికి మొదటి సంబంధంవల్ల ఒక కొడుకుకూడా ఉండేను. అయినా పట్టుమిషను సహాయంతో కూటికీ గుడ్డకూ కరువులేకుండా బ్రతుకుతున్నవాడనీ బిడ్డ ఎదురుగా కళ్ళముందు పడివుంటుందనీ ఆశించింది. ఆ దౌర్భాగ్యుడు కూడా పెండ్లికాకముందు చెప్పిన తీయతీయని కబుర్లన్నీ పెండ్లయాక కట్టిపెడుతూ పిల్లను పుట్టింటికి మళ్ళా పంపేదిలేదనీ అత్తవారివంకవారు గుమ్మం ఎక్కితే కాళ్లు విరగగొడతాననీ కూశాడు. పిల్లను నానాబాధలూ పెడతాడనికూడా తెలిశాక నారాయణ గోడు చెప్పతరం కాదు.

ఆడపిల్లల బ్రతుకులు ఈతీరున ఉన్నవంటే మగపిల్లడు జగన్నాథం ధోరణి ఇంతకన్నా కడుపుకోతగా తేలింది.

జగన్నాథం చిన్నప్పటినుండీ ఆమెను కాల్చుకు తింటూనే వచ్చాడు. మొదటల్లా గారం. తరువాత పగ్గాలులేని మొండిగుణం. తెలివితక్కువ వాడంటే కాదు. తెలివైనవాడంటే అంతకన్నా కాదు. వాడు తండ్రిపోయిన అనంతరం అతడుచేస్తూ వచ్చిన వ్యవ

సాయం చేయడానికి చేతనూ కాక ఒళ్లూ ఒంగక ఉన్న కాస్త భూమీ అమ్మి చెల్లెళ్ళ పెళ్ళిళ్ళకు చేసిన అప్పు తీర్చి మిగతా దానితో వర్తకం చేదామన్నాడు. నారాయణికి అందలి లోతు పాతులు తెలియవు. సరేనన్నది. ఏదో విధంగా భూమమ్మారు. వర్తకంకూడా కొంతకాలం చేశారు. కాని అది జగన్నాథం చేతి వర్తకం. దానివల్ల లాభించినదేమీ లేదు. ఎప్పుడూ ఇందులో పాలికవట్టం అందులో అరవై 'దెబ్బ' అన్నమాటే. పోకులూ వేషాలు మాత్రం బాగా అబ్బాయి—యీ వర్తకంలో తల్లీ కొడుకూ ఎప్పుడూ పోట్లాడుకుంటునే వుండేవారు. కొస కొక నాడు జగన్నాథం ఉన్న కాడికీ చిక్కినకాడికీ చేతికంకించుకొని దేశాలు పట్టేశాడు. ఎక్కడకు పోయాడో తెలియదు. ఏడాది ఏణ్ణర్థంనాడు తాను మిలటరీలో చేరినట్టు వ్రాశాడు. కొంతకాలంవఱకూ అప్పుడు కొంతా అప్పుడు కొంతా డబ్బు పంపినా తరువాత తరువాత అతడు ఏమయ్యాడో కూడా తెలియ రాలేదు.

ఈ విధంగా ఒక్కొక్కరే బిడ్డలు తనకు కాకుండా పోతున్నారని గ్రహించేసరికి నారాయణిని క్రొత్తగా భయంకూడా ఆవరించసాగింది. ఆమె తన భవిష్యత్తును గురించి ఊహించవలసి వచ్చేసరికి అంతరాంతరాలలో వణికిపోయింది. చాలాకాలంవఱకూ మథనపడి మథనపడి చివరి కామె తన ఆఖరు కూతురుకు పెండ్లిచేసే ఉద్దేశం—ఉద్దేశపూర్వకంగా విరమించుకున్నది. ఎవరైనా అడుగుతే సంబంధం దొరక లేదని సాకు చెప్పేది.

నారాయణియొక్క యీ కడసారపు కూతురు వస్తుతః మంచి పిల్లే. కాని ఏండ్లతరబడి జితేంద్రియత సాధించటమంటే మాటలు కాదు. ఎప్పుడు ఎట్లా జారిందో ఒకసారి కాలుజారింది. దానిని మళ్ళా ఆమె ఎన్నటికీ కూడదీసుకో లేకపోయింది. ఇప్పు డామెకు పెండ్లీ మొగుడూ లేకపోయినా ఒక బిడ్డ మాత్ర మున్నది. ఆడపిల్లే. నారాయణి ఆ మనవరాలిని ఎత్తుకోవడానికి గాని ముద్దులాడటానికి గాని లోకంతీరు అమ్మమ్మల లానే ఎవరికైనా చూపించటానికి గాని సిగ్గుపడదు. "ఇదంతా సవ్యంలానే కనిపిస్తుందేమో ఆమె కంటికి" అంటారు లోకులు.

* * * *

చెప్పవచ్చేదేమంటే యీ యిరవై యేండ్లలోనూ సోమప్ప కుటుంబం అనుకోనివీ ఆశించనివీ కష్టాలు అనేకమైనవానికి గురి అయింది. కాని రావలసేదీ కోరుకొన్నదీ అయిన ముప్పనకు మాత్రం ఈనాటికైనా వారు నోచుకొని ఉన్నట్టు లేదు.

రాఘవమ్మ నేటికికూడా బ్రతికే ఉన్నది. నేటికి కూడా ఆమె తన జానెడు పొట్టకై ఊరివారి దయాధర్మభిక్షులపైనే ఆధారపడవలసి ఉన్నది.

ఎవరైనా దయతలచి తమంతట తాముగా ఆమె ఇంటిముంగిలికి వచ్చి ఇంత అన్నమో గంజో పెడితేకద్దు. లేకపోతే లేదు.

ఆ విధంగానే ఆమె రాబోయే విశ్వావసునామసంవత్సర వర్షర్తువు కోసరం (1965 సం॥) ఎదురుచూస్తూ వున్నది!
ఆమె పెద్ద మనవరాలి మొగుడు జ్యోతిష మార్తాండో శ్రీ సూర్యనాయణపండిత్ చెప్పాడు. ఆమెకు మారకయోగం ఆమె 103 వ ఏటనేగాని ఈలోగా లేదట. ఈలోగా 'సాక్షాత్ యమధర్మరాజును ప్రత్యక్షం చేసుకొన్నా అతడుకూడా చేయగలిగింది ఏమీ లేదట!!'